

Konjunktura – obchodní bilance – platební bilance.

Číslice o zahraničním obchodu v červenci ukazují, že Československo dosáhlo vrcholu konjunktury. Zároveň se již ohlašují znamení, jež nutí k otázce, jak tato konjunktura bude mít dlouhé trvání a nebude-li brzy opět stlačena jednak poklesem konjunktury v Německu, především však přehnanými cenami, jež si světový trh v poslední době dovolil. Není vyloučeno, že se již opět blížíme sice ne krizi, ale pozvolnému sestupu.

Dosažení vrcholu konjunktury jeví se v prvé řadě v rychlém zhoršování obchodní bilance. K seznámení toho nutno však přejít od absolutních čísel k relativním.

Zhoršení obchodní bilance.

Měsíční průměr	Absolutní saldo	Saldo je lepší nebo horší než sezonní průměr 1924/1925 v milionech Kč
1926, 1. čtvrtl.	+ 79	- 47
" 2. "	+ 77	- 61
" 3. "	+ 243	+ 161
" 4. "	+ 490	+ 418
1927, 1. "	+ 316	+ 190
" duben	+ 273	+ 55
" květen	+ 144	+ 56
" červen	- 18	- 55
" červenec	+ 79	- 222

Obchodní bilance se po rekordních přebytcích loňského čtvrtého čtvrtletí s půl miliardou měsíčně absolutně tak zhoršila, že červen vykázal již pasivum 18 milionů Kč. Červenec přináší

opět aktivum 79 milionů, t. j. absolutní zlepšení o 97 milionů. Toto zlepšení zůstává však daleko za rozsahem, jejž jsme dle zkušeností měli v této době očekávat. Z června na červenec se obchodní bilance v průměru let 1924/25 zlepšila o 264 miliony Kč a loni dokonce po skončení nákupů do zásoby před zavedením agrárních cel o 330 milionů. Letošní zlepšení o 97 milionů jest tedy jen třetinou zlepšení v posledních třech letech. Srovnáváme-li saldo obchodní bilance stále s měsíčním průměrem let 1924/1925, vidíme konjunkturální křivku ještě přesněji. Začátkem r. 1926 při poměrně ještě dobré konjunktuře bylo saldo o 50 milionů horší než sezonní průměr, ve třetím čtvrtletí však následkem krize překročilo sezonní průměr o 160 milionů, ve čtvrtém čtvrtletí již o 400 milionů, v prvém čtvrtletí činil přebytek jen ještě 190 milionů, v dubnu a květnu 55 milionů, v červnu bylo již saldo o 55 milionů horší, v červenci dokonce o 220 milionů. Jako velká zlepšení v době od polovice r. 1926 do letošního jara ukazovala na krizi, tak nyní velké zhoršení ukazuje na konjunkturu. Ještě jasněji se objeví vývoj konjunktury, jestliže jak z bilance surovin, tak z úhrnné bilance surovin a tovarů vyloučíme dříví a uhlí, jichž konjunktura zahraničního obchodu má málo co činiti s naší výrobní konjunkturou, nýbrž závisí jen na obchodním vývoji u našich sousedů.

Měsíční průměr	Bilance surovin	Bilance	Bilance surovin
		tovarů	a tovarů
		bez dříví a uhlí	
		v milionech Kč	
1925, 4. čtvrtl.	- 643	+ 663	+ 20
1926, 1. "	- 523	+ 591	+ 68
" 2. "	- 393	+ 450	+ 57
" 3. "	- 384	+ 596	+ 212
" 4. "	- 349	+ 650	+ 301
1927, 1. "	- 351	+ 629	+ 278
duben	- 425	+ 646	+ 221
květen	- 458	+ 559	+ 101
červen	- 573	+ 684	+ 111
červenec	- 478	+ 608	+ 130

Bilance surovin ukazuje bez dříví a uhlí ještě rekordní pasivum 640 milionů koncem r. 1925, tedy v době konjunktury, nejnižší bod 350 milionů koncem r. 1926 v době krize, pasivum však stoupá až do června opět na 600 milionů a teprve v čer-

venci zase klesá na 500 milionů. To jest prvé znamení, jež další vývoj konjunktury činí otázkou. Aktivum bilance tovarů ukazuje nejdříve pokles o 200 milionů do jara 1926 následkem německé, rakouské, maďarské a polské krise. Od léta r. 1926 stoupá však aktivum následkem zotavení našich sousedů a proto, poněvadž naše domácí krise, která se tehdy teprve plně rozvinovala, když již většina ostatních si ji odbyla, domácí spotřebu silně omezovala a nutila průmysl k prodejům do ciziny. Ve čtvrtém čtvrtletí dosáhlo aktivum bilance tovarů 650 milionů.

Od toho okamžiku začínají působiti dvě opačné síly: zotavení domácí spotřeby snaží se vývoz stlačiti, obrovská konjunktura v Německu, Polsku a Maďarsku vystupuje se stále naléhavějšími kupními nabídkami v Československu a snaží se vývoz zvýšiti. V červnu nabyla potřeba tovarů v cizině převahy a aktivum dosáhlo rekordní výše, v červenci jeví se však již zmenšování německé konjunktury, domácí spotřeba nabývá převahy, aktivum klesá o 80 milionů. Ještě názornějším se stane obraz, jestliže bilanci hotových tovarů sloučíme s bilancí surovin (tuto bez dříví a uhlí). Shledáme v prvném čtvrtletí r. 1925 aktivní saldo jen 20 milionů, jež postupně se zvětšuje, až koncem r. 1926 dosahuje 300 milionů Kč měsíčně. Od té chvíle stále klesá a do května se zmenšuje na 100 milionů, pak opět zvolna vzrůstá.

Překonaná krise s abnormálním aktivem obchodní bilance vynesla pro aktivum platební bilance ohromné částky, jež byly použity zčásti k zpětnému nákupu československých papírů, tedy k splácení dluhů, zčásti ke kapitálovým investicím v cizině, tedy k získání majetku. O naší platební bilanci máme předběžné číslice jen pro rok 1925. Abychom však mohli posouditi své celkové postavení ve světě, jest nezbytně nutno tvořiti si neustále určitý obraz platební bilance, byť i nepřesný. Musíme míti aspoň přibližná zjištění. Za tím účelem jsem se pokusil sestaviti měsíční platební bilanci a vycházel jsem při tom ze dvou pevných rozhodujících činitelů, totiž ze salda zahraničního obchodu a pohybu devis u Národní banky, a obdržel jsem tím úhrnné přebytky, které nám zbývají pro neviditelný vývoz. Za přebytky našeho zahraničního obchodu, t. j. za onu část zboží námi vyvezeného, již cizina neplatí zbožím nám dodávaným, platí devisy. Tyto devisy možno bud přímo v cizině použíti *

k nákupu papírů nebo jiných majetkových objektů (továren), nebo se odevzdají Národní bance, jež je uschová, až jsou splatné nebo je jich potřeba. Jestliže tedy na př. ve čtvrtém čtvrtletí 1926 (krise) bylo měsíčně zahraničním obchodem zahospodařeno za 490 milionů Kč devis a Národní banka vykáže jen 200 milionů jako měsíční přírůstek své zásoby devis, znamená to (ježto dnes není důvod, aby devisy byly ukládány v soukromých nedobytných pokladnách), že 290 milionů devis odplynulo měsíčně neviditelnou cestou, tedy nikoliv k zaplacení zboží vykázaného v obchodní bilanci, nýbrž k zaplacení běžných závazků (úroků, dividend, cestovního styku, pojišťovacích prémí) nebo k nákupu cenných papírů a jiných majetkových objektů v cizině. Jestliže naopak v prvém čtvrtletí 1927 ze 316 milionů Kč, jež cizina musila v devisách měsíčně dodati, nepřišlo nic do Národní banky, nýbrž tato naopak ještě musila poskytnouti měsíčně 58 milionů, pak jistě obě tyto položky dohromady odplynuly do ciziny, tedy 374 miliony. Z tohoto výnosu devis byl určen jen menší díl k zaplacení běžných závazků, jež plynou z naší situace jako země dlužnické (úroky, dividendy, prémie atd.). Tyto částky byly v předběžné platební bilanci, sestavené Státním statistickým úřadem pro rok 1925, zjištěny částkou 43 miliony Kč.

Nelze za to míti, že by se byla tato číslice, která podle svého celkového rozsahu nerozhoduje, změnila podstatně směrem nahoru nebo dolů. V každém případě nemáme žádné jiné číslice, musíme tedy, chceme-li zjistiti volné aktivum platební bilance, tedy přírůstek svého jmění oproti cizině, tuto číslici beze změny měsíčně odečísti. Pak však obdržíme zajímavé číslice:

Pokus o měsíční platební bilanci československou.

Měsíční průměr	Saldo za- hraničního obchodu	Pohyb rcdní banky	Tedy neviditelný vývoz	Běžné závazky vůči cizině	Aktivum platební bilance	měsíčně od zač. r. 1925
	v milionech	Kč				
1925	+ 100	+ 45	55	43	+ 12	144
1926 1. čtvrtl.	+ 79	+ 15	64	„	+ 21	207
2. „	+ 77	+ 16	61	„	+ 18	261
3. „	+ 243	+ 65	178	„	+ 135	666
4. „	+ 490	+ 200	290	„	+ 247	1307
1927 1. „	+ 316	- 58	374	„	+ 331	2300
duben	+ 273	- 90	363	„	+ 320	2620
květen	+ 144	+ 20	124	„	+ 81	2701
červen	- 19	- 9	- 10*)	„	- 33	2668
červenec	+ 79	- 119	198	„	- 155	2823

*) dovoz.

Až do konce r. 1926 byly rostoucí přebytky našeho zahraničního obchodu skoro do polovice ukládány v devisách u Národní banky. Druhá větší polovice po zaplacení běžných závazků do ciziny byla věnována na placení dluhů (repatriace) nebo na získání zahraničních papírů nebo majetkových objektů (stěhování se průmyslu). Od začátku r. 1927 sice přebytky zahraničního obchodu klesají, k těmto přebytkům však kromě toho přistupují ještě výtěžky z prodeje devis do ciziny, takže volné aktivum platební bilance právě v prvních čtyřech měsících dosáhlo rekordního přebytku úhrnem 1200 milionů Kč. V této době byly jistě provedeny ohromné nákupy cenných papírů. Aktivum se v červnu přechodně změnilo v pasivum, avšak již červenec přinesl, ovšem následkem nových silných prodejů devis, nové aktivum 155 milionů, takže celé aktivum od začátku r. 1925 činí asi 3 miliardy, o něž se naše mezinárodní postavení zlepšilo. To jest potěšitelná stránka krise. Ježto naše zadlužení v cizině nečinilo asi o mnoho více než 12 miliard Kč, odpracovali jsme z něho do konce července celou třetinu.

Domněnka, že Československo bude moci i budoucně pokračovati v akci, směřující k oddlužení, je plně odůvodněna. Hospodářská konjunktura buď svého vrcholu už dosáhla, nebo jej překročila. Tato síla, stlačující aktivnost obchodní bilance, bude tedy každým měsícem slabší. K tomu přistupuje dobrá obilní a cukerní sklizeň, jež jistě silně zlepší bilanci potravin. Československo může tedy dále počítati s aktivem své platební bilance 2 milionů Kč ročně, volným pro úmor dluhů. To však znamená, že prakticky může hladce převzít každou částku, jež jemu bude dána event. k disposici od jeho věřitelů v západní Evropě nebo Americe, tedy že je nezranitelná jakoukoliv propagandou, jež směřuje proti jeho zahraničnímu úvěru. Zdá se, že to v cizině ještě není všude známo.

Nejvýznamnější podrobnosti zahraničního obchodu.

Nejdůležitější položkou dovozu pro posudek domácí konjunktury jsou textilní suroviny. Jejich dovozní hodnota s 382 miliony Kč se oproti červnu zmenšila jen zcela málo. To jest však jen účinek stoupajících cen na světovém trhu. Dovozní množství značně pokleslo. Surová bavlna poklesla s 1772 wagonů v červnu na 1335 v červenci, vlna ovšem stoupla ze 308 wagonů v červnu (v květnu 418) na 367 v červenci. Rovněž dovoz lnu,

konopí a juty stouplo ze 337 na 555 vagonů. Ježto bavlna rozhoduje, její pokles stlačuje celý textilní index. Dovoz suroviny pro celý textilní průmysl klesl s 92% sezonního předválečného průměru (1913 = 100%) ve čtvrtém čtvrtletí r. 1925 (vrchol konjunktury) do třetího čtvrtletí 1926 (nejnižší bod krise) na 58%, od té chvíle stoupal, a to na 73% ve čtvrtém čtvrtletí 1926, na 91% v letošním prvém čtvrtletí a pak rychle dále stouplo na 93% v dubnu, 112% v květnu, 116% v červnu, v červenci však opět pokleslo na 109%. Z toho dovoz bavlny poklesl s 79% letos v prvním čtvrtletí a 88% v dubnu a květnu, po 118% v červnu, opět na 100% v červenci. Podobné, částečně silnější poklesy hlásí Anglie (květen 99%, červen 89%, červenec 58%) a Německo (květen 116%, červen 107%, červenec 98%). Přílišný vzestup cen bavlny všeobecně konjunkturu bavlnářství zarazil. Naproti tomu konjunktura našeho vlnařského průmyslu zůstala prozatím nedotčena. Odběry surovin činí stále ještě asi 130% sezonních předválečných odběrů.

Značně nepříznivěji vypadají konjunkturní znaky dovozní statistiky pro železářský průmysl. Dovozy rudy zůstávají letos stále pod předválečnými dovozy; i dovoz surového a starého železa je slabší. Ježto letos dovážíme méně substancí železa a zato je vývozní přebytek hotového železa a oceli a zboží z nich letos mnohem větší než loni, máme přes zvýšenou výrobu substance železa v tuzemsku (to ukazuje zvýšená spotřeba koksu) ještě nepříznivý vývoj spotřeby hotového železa a oceli v tuzemsku. Dovoz koží se teprve ve druhém čtvrtletí poněkud zotavil nad nejnižší bod krise. V červenci následkem přehnaných cen na světovém trhu nastal oproti červnu silný zpětný náraz, zásobování surovinou zůstává však ještě dobře na střední výši. Dovoz nedrahých kovů silně poklesl.

Ve vývozu se vývoz textilií s 509 miliony oproti 518 milionům měsíčně ve druhém čtvrtletí a 497 milionům v prvém čtvrtletí ještě dobře uhájil, byť i bylo již počítovati pokles německé konjunktury a intermezzo v zápasu s Rakouskem. Tím silněji však klesá vývoz železa a kůže. Železo kleslo se 119 milionů v květnu na 115 v červnu a 85 v červenci, kůže s 97 milionů v květnu na 82 v červnu a 64 v červenci. Naproti tomu se vývoz zboží z nedrahých kovů a vývoz strojů uhájil. Sklo se zotavuje zvolna z dlouhé hluboké deprese. Hliněné zboží ukazuje rovněž první začátek zotavení z těžkých ran, jež obdrželo anglic-

kými a rumunskými cly. Ve skutečně silném postupu jest však vlastně jen ještě jeden průmysl, t. j. papír. U surovin ztratilo uhlí 6 milionů (ztráta rakouského koksového trhu ve prospěch Poruří), dříví 11 milionů (ztráta našeho monopolního postavení v Německu ve prospěch Skandinavie, opětné pronikání Rumunů v Maďarsku).

Úhrnný obraz konjunktury dle znaků obchodní statistiky je pro červenec takový: dobrý, v každém případě lepší než v posledních 12 měsících, jakýsi vrchol konjunktury, jež však jest již velmi labilní. Znaky přelomu konjunktury možno v Německu již beze sporu poznati pouhým okem, u nás jich každým dnem přibývá. Při tom celý vrchol konjunktury dosáhl a překročil teprve v červnu předválečnou výši výroby, kdežto na př. Německo od srpna loňského roku jest nad předválečnou výší a letos v prvém čtvrtletí dokonce dosáhlo 120%. My jsme v prvém čtvrtletí měli 91% předválečné průmyslové výroby, v květnu 97%, v červnu 110, v červenci však asi nepřekročíme 105% a musíme býti pro budoucnost připraveni opět na číslice pod stem procent, zatím co při nerušeném vývoji, tedy bez světové války, by bylo normálem 140%.

Karel Uhlig.

Naše posice v Jižní Americe.

Právě vydaná publikace státního statistického úřadu o speciálním obchodě zahraničním v roce 1926 dává nám možnost zjistiti obchodní posice našeho státu na trzích jihoamerických v minulém roce a s přibráním dřívějších publikací též v letech předcházejících. Trhy jihoamerické obsahují deset samostatných států (Brazilie, Argentina, Kolumbie, Peru, Čile, Ekvador, Bolívie, Venezuela, Uruguay, Paraguay), které v době poválečné neobyčejně rychle rostou populací i výrobou a tím stávají se důležitým článkem světového hospodářství. Jihoamerické republiky čítaly při posledních sčítáních lidu úhrnem přes 70 milionů obyvatel a zahraniční obchod jejich činil podle amerického odhadu za rok 1925, resp. 1924 hodnotu 3,570 milionů amer. dolarů (oproti 2,285 mil. d. roku 1913), což činí přibližně čtvrtinu zahraničního obchodu Spojených států amerických a devítinu zahraničního obchodu 22 států evropských.